

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: a.iu@regeringskansliet.se

Yttrande Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35)

Er beteckning: A2025/00455

Övergripande synpunkter och sammanfattning

Länsstyrelsen betonar vår centrala roll som kunskaps- och informationsmyndighet med en nyckelfunktion i samverkan, samordning och uppföljning inom mottagandet av målgruppen i sin helhet, där bosättningsprocessen ingår som en del. Nedan följer våra centrala övergripande synpunkter. För fler ställningstaganden och analyser, se yttrandet i sin helhet.

- Vi tillstyrker att nuvarande kriterier i fördelningsmodellen behålls och att kommunernas önskemål inkluderas för ökat inflytande, men avstyrker införandet av bostadssituation och utanförskapsområden som nya kriterier. (8.1)
- Vi stödjer fastställandet av antalet nyanlända som omfattas av anvisning, det föreslagna fördelningsförfarandet och länsstyrelsernas roll i samverkan med Migrationsverket. Vi vill dock se en tydligare och tidigare involvering samt formaliserad roll för länsstyrelserna. (8.3–8.4)
- Förslagen om anvisningsförfarandet tillstyrks. Formuleringen "ordna en bostad" i 9.7 kan utgöra en grund för samtal om bostadstillgång och kvalitet, och är nära sammanlänkat till länsstyrelsens uppdrag enligt förordning 2016:1363. (9.1–9.7)
- Vi tillstyrker nyanländas rätt till etableringsboende och kommunernas ansvar, men betonar att lokalisering och boendestandard bör beaktas i arbetet för att främja etablering och integration. (10.1)
- Tidsbegränsningen på högst tre år avstyrks, och vi anser att den bör ses som en gemensam *miniminivå* för att möjliggöra långsiktiga och trygga boendelösningar samt underlätta integration. Treårsgränsen bör även analyseras i förhållande till SOU 2025:53. (10.3)
- Vi tillstyrker att nyanlända som ordnar egen bostad behåller sin rätt men lyfter fram utmaningar för kommunernas planering och behovet av tydlig ansvarsfördelning vid särskilda situationer (10.4).
- Vi tillstyrker att rätten kan upphöra vid hyresrättsförverkande, men avstyrker att rätten ska kunna upphöra vid återkallad anvisning från arbetsmarknadspolitiskt program (10.6).
- Vi tillstyrker i att kommuner ska erbjuda stöd i att söka bostad, men stödet bör även inkludera insatser som stärker nyanländas förutsättningar att etablera sig på bostadsmarknaden och förebygga vräkning. (11.1)
- Vi tillstyrker vår roll gällande uppföljning av kommunernas ansvar. Länsstyrelsen kan vara en central aktör för att följa upp systemet regionalt samt identifiera eventuella brister i systemet eller hos enskilda kommuner. Vi anser att en intern process behövs för att klargöra hur uppföljningen ska genomföras. (11.3)

- Vi motsätter oss en minskning av länsstyrelsernas finansiering då det riskerar att försvaga vårt uppdrag. Vår roll i bosättningsprocessen är central, med omfattande kvarvarande arbetsuppgifter och utökad uppföljning. Vi har även deltagit i samråd om fördelningen av nyanlända från Ukraina utan extra resurser. (18.7.3)

8 Fördelning av de nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.1 Vilka kriterier ska beaktas vid fördelningen?

Länsstyrelsen tillstyrker att nuvarande kriterier behålls, liksom det nya kriteriet att kommunernas önskemål ska beaktas och därmed stärka deras inflytande. Däremot avstyrker Länsstyrelsen förslagen om att inkludera bostadssituationen och områden kopplade till utanförskap som kriterier i fördelningsmodellen. Vi anser att kommunernas möjlighet att lämna önskemål redan ger tillräcklig flexibilitet för att ta hänsyn till boendeförutsättningar och socioekonomiska utmaningar vid fördelningen.

Beakta kommunernas önskemål

I Västerbottens län har kommunernas önskemål redan samlats in och tillmätts stor betydelse vid fastställandet av kommuntal inom länstalet. Det nya kriteriet är särskilt viktigt med tanke på det låga mottagandet. Länstalet har tidigare begränsat flera kommuners möjlighet att öka mottagandet, eftersom få kommuner inom länet velat minska sitt mottagande i motsvarande grad. Genom att ta bort länstalet kan fler kommuner få ett högre mottagande, vilket Länsstyrelsen ser positivt på – även om det finns en risk att beredskap och kapacitet påverkas negativt i vissa kommuner som önskar lågt mottagande över tid.

Önskemålsförfarandet kan få olika effekter på kommunernas mottagande och integration. Flera kommuner har redan anpassat sin organisation till ett lågt mottagande och därmed minskat sin kapacitet och sina integrationsmöjligheter, men sammantaget bedöms kapacitet finnas inom länet. Det finns dock en risk att vissa län minskar mottagandet så kraftigt att beredskap och kapacitet saknas helt. Utifrån nuläget bedöms detta inte vara en betydande risk i länet, men det kan förändras över tid. Det bör också understrykas att kommuner som inte får anvisade nyanlända ändå kan ta emot ukrainska flyktingar enligt LMA och nyanlända som bosätter sig på egen hand.

Nya kriteriet – beakta bostadssituationen

Länsstyrelsen välkomnar ambitionen om trygg bostad för nyanlända, men påpekar – liksom utredningen – målkonflikten mellan bostadsförsörjning och integration samt flera brister i befintliga mått, exempelvis gällande bostadsbyggnadsbehov och underlaget för bedömning av bostadsbrist. Boverkets beräkningar av bostadsbyggnadsbehov är uppdelade på boendetyp och visar inte om befintliga bostäder möter behoven. Boverkets bedömning av bostadsbrist baseras på hushållens nuvarande boendesituation med två års eftersläpning och visar inte skillnaden mellan potentiellt och faktiskt bostadsutbud.

Om kriteriet ändå införs bör statistiken differentieras efter bosättningsgrund, vistelsetid och födelseregion. Statistik om barn med utländsk bakgrund bör kopplas till föräldrarnas födelseregion för att bättre förstå skillnader i rättigheter och möjligheter. Mer detaljerad statistik kan stödja både fördelningen och kommunernas

bostadsplanering samt uppföljningen av integrationspolitiska mål. Underlaget bör också kompletteras med information om tillgången till hyreslägenheter med rimliga hyror, då dagens bostadsbristbedömning främst gäller redan bosatta.

Nytt kriterium – områden kopplade till utanförskap

Länsstyrelsen avstyrker kriteriet, men bedömer samtidigt att kriteriet i nuläget kan bidra till en ökad fördelning av nyanlända till länets kommuner inom ramen för den föreslagna fördelningsmodellen, utifrån konstaterandet att det för närvarande inte finns några områden i länet som klassificeras som utsatta, varken enligt Polismyndighetens definition eller enligt de utanförskapsmått som tagits fram av SCB och Boverket. Detta kan vara positivt, eftersom det i Västerbotten generellt finns en vilja till ett högre mottagande än vad som varit fallet de senaste åren. Denna vilja grundar sig bland annat på politiska ambitioner, demografiska förhållanden samt förutsättningar att erbjuda bostäder och/eller god tillgång till arbetsmarknaden.

Utanförskapsdefinitionerna fångar inte heller alltid in problematik i mindre kommuner eller olika delar av en kommun; exempelvis kan det förekomma hög koncentration av målgruppen i områden med tillgängliga boenden men låg service och bristande kommunikationer. Integrationsmöjligheterna påverkas också av tillgången till samhällsresurser och statlig närvaro, som servicekontor, Arbetsförmedling och banker – faktorer kommunerna ofta saknar kontroll över. Därför kan utmaningar finnas även i kommuner utan formella utsatta områden men som ändå påverkar möjligheterna till etablering.

Vi vill också poängtera att förekomsten av – per definition – utsatta områden i en kommun inte innebär att hela kommunen präglas av utanförskap. Även i kommuner med sådana områden finns ofta geografiska delar med goda förutsättningar för integration. Förekomsten av utsatta områden bör därför inte användas som ett generellt hinder för mottagande i andra delar av kommunen.

8.3 Fastställande av antalet nyanlända som får omfattas av anvisning

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen om fastställandet av antalet nyanlända som omfattas av anvisning; som bland annat innefattar att länstal inte ska fastställas och att Migrationsverket ska beräkna mottagningsbehovet.

8.4 Fördelningsförfarande

Länsstyrelsen tillstyrker i huvudsak utredningens förslag och ser positivt på det föreslagna fördelningsförfarandet samt länsstyrelsernas roll i samverkan med Migrationsverket vid framtagandet, utvärderingen och revideringen av fördelnings- och takmodellerna. Vi stödjer även förslaget att länsstyrelserna får i uppdrag att sammanställa kommunernas önskemål och vidarebefordra dessa till Migrationsverket. Samtidigt vill Länsstyrelsen framhålla vikten av att vår roll formaliseras och förstärks genom en **tidigare och tydligare involvering** i fördelningsprocessen.

Som kunskapsmyndighet med etablerade dialoger och god kännedom om kommunernas förutsättningar har länsstyrelserna en central roll som informationsbärare och samordnare i hela processen och mottagandet. Genom att agera som en tydlig och kontinuerlig länk mellan Migrationsverket och kommunerna säkerställer länsstyrelserna att kommunerna får rimlig tid för förankring och planering av bosättning. Det bidrar till en sammanhållen och effektiv process med tydliga informationsvägar och goda dialogmöjligheter.

Formalisera länsstyrelsernas roll som informationsbärare

Länsstyrelserna bör tilldelas ett tydligt och formaliserat uppdrag att informera kommunerna om fördelningsförfarandet, preliminära fördelningstal, beräkningsmetoder samt möjligheten att lämna önskemål om mottagande av nyanlända. Sedan bosättningslagen trädde i kraft har länsstyrelserna utvecklat en central och betydelsefull roll som länk mellan stat och kommun. För att fördelningsprocessen ska fungera väl även när ansvaret för kommuntalsbeslut överförs till Migrationsverket är det avgörande att länsstyrelsernas roll som informationsbärare och mellanhand formaliseras i det nya regelverket.

Det underlättar för alla parter om en myndighet ansvarar för att samordna informationen och dialogen med kommunerna samt sammanställer deras önskemål. Detta ger länsstyrelserna bättre förutsättningar att fånga upp dialogmöjligheter kring kommunernas planering för mottagande och bostadsförsörjning (se även avsnitt 9.7). Inom det nuvarande systemet har länsstyrelserna rollen som informationsbärare av preliminära och beslutade kommuntal och agerar sakkunniga gentemot kommunerna i respektive län, i samverkan med Migrationsverket. Länsstyrelsen ser ingen anledning att frånga denna beprövade och fungerande ordning.

Vi föreslår därför att länsstyrelserna får uppdraget att informera kommunerna om fördelningsmodellens utfall, i stället för att detta ska ligga på Migrationsverket. Vi föreslår att detta regleras i etableringsboendeförordningen, exempelvis enligt följande omformulering och tillägg till utredningens förslag 1.1 Förslag till lag om etableringsboende för vissa nyanlända:

9 § I avvaktan på att anvisningstalet för nästkommande år fastställs ska Migrationsverket fördela mottagningsbehovet med hjälp av fördelningsmodellen och beräkna kommuntaken med hjälp av takmodellen. Migrationsverket ska informera länsstyrelserna och kommunerna om det preliminära utfallet från fördelningsmodellen och det preliminära utfallet från takmodellen. *Länsstyrelserna ska informera kommunerna om fördelningsförfarandet och möjligheten att ange hur många nyanlända de önskar ta emot.*

Tidigare involvering i processen

För att kommunerna ska kunna ta välgrundade ställningstaganden måste fördelningsprocessen starta tidigare än utredningen föreslår. Länsstyrelserna bör ha ett pågående arbete redan innan regeringen fattar beslut om fördelningstalen, eftersom en formell roll först efter fastställda anvisningstal (enligt 11 §) bedöms komma för sent, särskilt med processens ökade komplexitet. Vi instämmer i att den mest tidskrävande fasen är när kommunerna får information, möjlighet att ställa frågor och därefter anger önskat mottagande av nyanlända. Detta understryker behovet av att påbörja förankringsarbetet i god tid före regeringens beslut.

I Västerbotten används redan ett liknande arbetssätt, fast med dagens länstal som ramverk. Där informerar länsstyrelsen om processen och faciliterar dialog mellan kommunerna, som årligen får lämna önskemål om att justera sina preliminära kommuntal. Länsstyrelsen omfördelar därefter i samråd med kommunerna, vilket ökat förståelsen och samverkan samt lett till lokalt förankrade lösningar.

Vi betonar vikten av att kommunerna får tillräcklig tid och att länsstyrelserna får ett tydligt mandat att tidigt initiera informations- och förankringsprocessen, så att kommunerna kan förstå förfarandet, genomföra interna dialoger och lämna väl underbyggda önskemål.

9 Anvisningsförfarandet

9.1 Beslut om anvisning

Länsstyrelsen tillstyrker förslagen.

9.2 Möjlighet att beakta barnets bästa

Länsstyrelsen tillstyrker att kommunkonferensen ska kunna överskridas när det är nödvändigt för att beakta barnets bästa.

9.3 Avbrutna aviseringar

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag. Länsstyrelsen bedömer dock att det finns en risk för att andelen avbrutna bosättningar kan komma att öka om kommunernas önskemål får större genomslag i fördelningsprocessen, särskilt om dessa inte överensstämmer med de anvisades egna preferenser. Detta kan leda till en försämrad situation både för individen och för kommunernas planeringsförutsättningar.

Utredningen bedömer att risken för att en nyanländ tackar ja till en anvisning av spekulativa skäl är låg (taktisk anvisning). Däremot lyfter Länsstyrelsen en större risk: att personer tackar nej till sin anvisning och därmed förlorar rätten till etableringsboende, exempelvis om den initialt ordnat eget boende. För att minska denna risk krävs tydlig information och god kommunikation om vad det innebär att tacka ja eller nej, samt vilka konsekvenser dessa val får.

9.4 Fördelningar av anvisningar under året

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och instämmer i att en *prognos* ger en mer realistisk och mindre missvisande bild än en *planering*.

9.5 Förtur i anvisningsförfarandet

Länsstyrelsen tillstyrker förtur vid anvisningar för ärenden med barn och anser att även andra särskilt utsatta grupper, såsom våldsutsatta kvinnor, bör ges förtur.

9.6 Tidsfrister för mottagandet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget, men vill samtidigt understryka att det är problematiskt att den reglerade tidsfristen på två månader ofta inte följs för nyanlända som bott på asylboende.

9.7 Länsstyrelsen ska föra dialog med kommunerna för att främja mottagandet

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag. Förslaget omfattar rimliga områden för dialog och kan kopplas till länsstyrelsens bredare uppdrag att verka för beredskap och kapacitet att ta emot nyanlända (förordning 2016:1363). Formuleringen om att "*ordna en bostad*" kan utgöra en grund för samtal kring både *bostadstillgång och kvalitetsaspekter* i de bostäder kommunen erbjuder. Länsstyrelsen föreslår dock att uppdraget tydligare kopplas till förslaget om ett uppdrag att *följa upp kommunens insatser och mottagande*, se kommentarer under avsnitt 11.3.

10 Etableringsboende

10.1 En skyldighet för kommuner eller en rättighet för nyanlända?

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen att nyanlända bör ha rätt till etableringsboende, men anser att detta bör uttryckas tydligare som en faktisk

rättighet. Vi föreslår därför att formuleringen "bör" ändras till "ska ha rätt" eller "har rätt" för att undvika tolkningsutrymme och stärka rättighetsperspektivet.

10.2 Kommunerna ansvarar för att ordna etableringsboende **Länsstyrelsen tillstyrker förslaget i huvudsak, men vill lyfta fram att boendestandard och lokalisering av etableringsboenden bör beaktas i kommunernas arbete med etableringsboenden för att främja integration och etablering, detta bör också tydligt framgå i regelverket.**

Vi instämmer i att boendet ska ordnas i den egna kommunen, då detta säkerställer ett ansvar och en lokal förankring i mottagandet. Länsstyrelsen tillstyrker även undantagen i avsnitt 10.2.2, där boende kan ordnas enligt annan författning. Detta är motiverat med hänsyn till dubbelreglering och små kommuners begränsade möjligheter att erbjuda rätt typ av boende inom kommunen.

Betydelsen av boendekvalitet och lokalisering

I avsnitten 10.2.1 och 10.2.3 anges att anvisningskommunen ansvarar för hur boendet ska ordnas i varje enskilt fall, utan krav eller riktlinjer för boendelösning eller lokalisering inom kommunen. Länsstyrelsen vill föreslå att lokaliserings- och kvalitetsaspekter tydligt framgår i regelverket, så att intentionen att främja etablering och integration samt motverka utsatthet beaktas i kommunernas arbete med etableringsboenden.

Etableringsboenden ska placeras så att de motverkar utsatthet och främjar integration, vilket innebär att kommunerna måste ta hänsyn till relativa integrationsförutsättningar. Boendet under etableringsperioden bör vara funktionellt, anpassat efter hushållets sammansättning och underlätta deltagande i etableringsinsatser och vardagsliv. Särskild hänsyn bör tas till barns boendesituation.

Att inte beakta lokalisering samt boendestandard och kvalitet riskerar att nyanlända i större utsträckning flyttar från kommuner där boendet präglas av låg standard, hög trångboddhet eller där närområdet kännetecknas av låg service, få insatser och bristande kommunikationer.

10.3 Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att rätten till etableringsboende ska vara tidsbegränsad till högst tre år. Vi föreslår istället att rätten bör gälla i *minst* tre år, en gemensam miniminivå, för att undvika otrygga boendeförhållanden och försämrade förutsättningar för integration.

Om regeringen trots detta väljer att gå vidare med en treårsgräns, bör det i författningstexten framgå att kommuner fortsatt har möjlighet att erbjuda boende som sträcker sig längre än tre år. Det bör även tydliggöras att mottagandets bör vara långsiktigt och syfta till att nyanlända kan bo kvar i kommunen efter etableringsperiodens slut.

En fast treårsgräns riskerar att få en normerande effekt som försvårar för kommuner som idag erbjuder mer långsiktiga boendelösningar, exempelvis längre tidsbegränsade kontrakt eller tillsvidarekontrakt. Kommunerna kan dessutom behöva motivera boendelösningar över 36 månader utifrån andra regelverk, vilket kan skapa hinder.

Det bör därför tydligt framgå hur kommuner som vill arbeta långsiktigt inom ramen för etableringsboendelagen kan agera. Länsstyrelsen ser även ett behov av vägledning kring hur långsiktiga boendelösningar kan utformas och erbjudas, samt att det finns ett faktiskt utrymme för att överskrida treårsgränsen.

Vi föreslår därför att treårsgränsen formuleras som en **miniminivå**. Det skulle säkerställa en grundläggande likvärdighet mellan kommuner, samtidigt som det möjliggör och uppmuntrar mer hållbara och långsiktiga lösningar. Utredningen betonar vikten av flexibilitet i det nya systemet, där kommunerna ges förutsättningar att hitta lokalt anpassade lösningar. Det är därför viktigt att regelverket inte begränsar möjligheten till långsiktiga alternativ – en styrka i dagens bostättningslag.

Trygga och stabila boendeförhållanden är avgörande både ur ett rättighets- och barnperspektiv. De främjar hälsa, skolresultat, arbetsmarknadsetablering, delaktighet och tillit till samhället, och är centrala för att uppnå de integrationspolitiska mål som anvisningssystemet syftar till. Kortvariga och osäkra boendelösningar medför flera risker: ökad trångboddhet, ökad risk att blandas in i kriminalitet, att nyanlända tvingas flytta till utsatta områden eller lämnar kommunen, att fokus flyttas från arbete och studier till bostadssökande, samt ökad risk för "*aktiv medverkan till bostättning i annan kommun*". Kommuner med kapacitet att erbjuda stabilitet riskerar också att hindras från detta. Sammantaget kan detta hämma etableringsprocessen, med negativa konsekvenser för både individ och samhälle. För att motverka detta bör kommunerna ges stöd att erbjuda boenden som främjar kontinuitet och trygghet.

Slutligen bör treårsgränsen analyseras i relation till förslagen i **SOU 2025:53** om kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd. Kombinationen av ett treårigt etableringsboende och fem års kvalificeringstid för bostättningsbaserade förmåner kan ytterligare försvåra nyanländas tillträde till den ordinarie bostadsmarknaden – särskilt för dem som beviljats uppehållstillstånd på grund av särskilt ömmande skäl.

10.4 En nyanländ som ordnar sin egen bostad behåller sin rätt till etableringsboende i anvisningskommunen

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget men vill lyfta fram vissa risker som bör beaktas, både vad gäller kommunernas planeringsförutsättningar och individers rättigheter. En risk är att nyanlända accepterar en anvisning av taktiska skäl – inte för att bosätta sig, utan för att behålla rätten till etableringsboende som en trygghetsåtgärd. Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att kommunernas planering påverkas negativt när anvisningar sker utan omedelbart boendebehov. Flytt under etableringsperioden, till följd av arbete, studier eller andra skäl, kan ytterligare försvåra planeringen. Samtidigt ser Länsstyrelsen en större risk i att personer tackar nej till anvisning när de tillfälligt har annan boendelösning, utan att förstå att de då förlorar rätten till etableringsboende vid ett framtida behov. Detta kan få negativa konsekvenser vid förändrade livssituationer och kräver tydlig information för att undvikas.

Båda situationerna bör följas upp: taktiska anvisningar kan sannolikt identifieras statistiskt, medan förlorade rättigheter vid utebliven anvisning kan vara svårare att upptäcka. Det bör också klargöras vilken kommun som bär ansvar i särskilda situationer, såsom vid våld i nära relation – anvisningskommunen eller den kommun där individen faktiskt vistas. Dessa aspekter bör beaktas vid fortsatt utformning och uppföljning av systemet.

10.6 Rätten till etableringsboende kan i vissa fall upphöra i förtid

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att den kommun som ansvarar för att ordna boende i enskilda fall ska kunna besluta att rätten till etableringsboende upphör i förtid, om den nyanlände förlorar sin bostad till följd av att hyresrätten förverkats enligt 12 kap. 42 § jordabalken. Däremot avstyrker Länsstyrelsen förslaget att rätten till etableringsboende ska kunna upphöra om den nyanlände inte är anvisad till, eller får sin anvisning återkallad från, ett arbetsmarknadspolitiskt program på grund av omständigheter som individen själv råder över.

De aktuella programmen är redan kopplade till ekonomiska ersättningar, vilket bör utgöra tillräckliga incitament för deltagande. Bristande deltagande utan giltigt skäl medför idag påtagliga konsekvenser, såsom indragen programersättning och påverkan på rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen. Det framstår därför som rimligare att dessa konsekvenser fortsatt kopplas till programmen snarare än till rätten till boende.

Utredningen konstaterar att avskrivningar från etableringsprogrammet på grund av misskötsamhet utgör en liten andel av ärendena, vilket tyder på att den föreslagna åtgärden skulle ha begränsad effekt på programdeltagandet. Samtidigt är en trygg och stabil boendesituation en grundläggande förutsättning för etablering och integration, särskilt för barnfamiljer. Att villkora rätten till boende för hela målgruppen riskerar att skapa osäkerhet och öka känslan av utsatthet, vilket kan försämra nyanländas möjligheter till egen etablering.

Förslaget innebär dessutom en ökad administrativ belastning för både kommuner och Arbetsförmedlingen. Trots att ytterst få ärenden förväntas leda till att rätten till boende återkallas kvarstår kommunens ansvar att säkerställa tak över huvudet enligt socialtjänstlagen. Det gör att den föreslagna åtgärden riskerar att bli både kostsam och ineffektiv – för såväl kommun som stat – utan att uppnå avsedd effekt.

Länsstyrelsen anser därför att förslaget bör utgå. Istället bör insatser för att främja deltagande i arbetsmarknadsprogram inriktas på att möta individens behov genom anpassat stöd, tidig upptäckt av funktionsnedsättning och vårdbehov samt ett stärkt vräkningsförebyggande arbete inom socialtjänstens ramar.

11 Förslag om stöd, information och uppföljning

11.1 Kommuner ska erbjuda stöd i att söka bostad

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och välkomnar att utredningen tydligt betonar att kommunens stöd i bostadssökandet i första hand ska inriktas på att hitta boende inom anvisningskommunen, i andra hand i dess närhet, och endast i andra kommuner om den nyanlände själv uttryckligen önskar det. Detta bör framgå tydligt i etableringsboendeförordningen där kommunernas uppdrag att erbjuda stöd i bostadssökandet regleras. Länsstyrelsen föreslår också att kommunens ansvar att "erbjuda den nyanlände stöd i att söka bostad" kompletteras i förordningen med en skrivning om att stödet även ska omfatta insatser som stärker nyanländas förutsättningar att etablera sig på bostadsmarknaden och förebygga vräkning.

Stödet bör kopplas till kommunens bostadsförsörjningsansvar och arbete för att motverka hemlöshet och utanförskap. Syftet är att stärka den nyanländes möjligheter att få och behålla en bostad på lång sikt. Därför bör kommunen, utöver stöd i bostadssökandet, också erbjuda vägledning kring boendets skötsel, hur man

undviker störningar samt hantering av ekonomi, exempelvis genom information om budget- och skuldrådgivning samt socialtjänstens förebyggande insatser.

11.2 Kommunerna ska informera om rätten till etableringsboende

Länsstyrelsen delar utredningens förslag om vikten av att villkoren för rätten till etableringsboende är tydliga och att den nyanlände får information om vad rättigheten innebär. Däremot avstyrker vi vissa av de föreslagna villkoren (se 10.3 och 10.6).

11.3 Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att följa upp kommunernas ansvar för etableringsboende och delar bedömningen att det är viktigt att systemets alla delar följs upp, regionalt och lokalt, där Länsstyrelsen är en central aktör.

Länsstyrelsen har en viktig och upparbetad roll i att följa upp och föra dialog med kommunerna samt samordna och samverka för att ge stöd, men kan spela en än större roll i att följa upp helheten av de relativa förutsättningarna för integration i län och kommuner. Vi anser att det bör följas upp var och hur kommunerna placerar nyanlända (lokalisering och boendestandard) och hur de utför sitt uppdrag. Det är också lämpligt att det finns tydlighet kring när och hur länsstyrelserna ska signalera om en kommun inte fullföljer sitt ansvar, samt vilka konsekvenser ett systematiskt eller grovt åsidosättande av ansvar kan innebära för kommunen.

Uppdraget bör regleras i etableringsboendeförordningen istället för i förordning (2016:1363), då det tydligare kopplar uppföljningen till länsstyrelsernas dialog med kommunerna och planeringen för mottagande av anvisade nyanlända. Förordning (2016:1363) omfattar ett brett ansvar för beredskap och insatser i alla kommuner, och ett särskilt uppföljningsuppdrag för etableringsboende där riskerar att begränsa fokus till boendelösningar på bekostnad av andra viktiga insatser. Särskilt vid lågt mottagande behöver det breda beredskapsarbetet prioriteras. Eftersom uppföljningen är direkt kopplad till etableringsboendelagen bör den regleras i etableringsboendeförordningen.

Gällande *aktiv medverkan för bosättning i annan kommun* så förekommer det i viss utsträckning i länet, men främst i särskilda fall som skyddade boenden eller kriminalvårdens halvvägsboenden, men är inte ett omfattande eller systematiskt problem i Västerbotten. Att skilja mellan kommunalt stöd vid bostadssökande och aktiv påverkan på bosättningen, är utmanande, dokumentation saknas ofta och individens vilja och kommunens intention är svår att fastställa i efterhand. Mot denna bakgrund föreslår Länsstyrelsen att:

- Uppföljningen fokuserar på mottagarkommunernas återkommande erfarenheter och mönster, snarare än att försöka fastställa avsändarkommuners intentioner i enskilda fall.
- Det tas fram tydligare indikatorer och metodstöd för att underlätta länsstyrelsernas identifiering och rapportering av misstänkt aktiv medverkan till bosättning i annan kommun. Fortsatt samverkan mellan länsstyrelser, kommuner och andra berörda aktörer bör prioriteras för att förbättra överblicken över bosättningsflöden och deras konsekvenser.

Länsstyrelsen bedömer att en intern process behöver genomföras för att tydliggöra hur uppföljningen bäst ska genomföras. Den bör inte begränsas till arbetet med regionala bostadsmarknadsanalyser utan även kopplas nära länsstyrelsernas integrationsuppdrag, där årliga enkäter och dialoger med kommunerna redan sker. En samordning mellan integrationsuppdraget och bostadsmarknadsanalyserna kan

vara värdefull, där kompletterande frågor och metoder kan behövas för uppföljningen.

14. Frågan om sanktioner för den kommun som inte fullgör sina skyldigheter

Det kan finnas skäl att överväga och utreda införande av vissa sanktioner eller andra åtgärder i lagstiftningen riktade mot kommuner som inte fullgör sina ansvar och skyldigheter samt hur ett sådant förfarande skulle gå till.

18. Konsekvensbeskrivning

18.2 Konsekvenser för integration

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att kommunernas inflytande bör vara större vid ett lågt nationellt mottagande, eftersom förutsättningarna för integration i hög grad kan förväntas korrelera med det totala antalet nyanlända som anvisas.

I den nya modellen bedöms en jämn fördelning och kapacitetsutnyttjande inte längre vara centrala kriterier, vilket sannolikt kommer att påverka beredskap och kapacitet både i enskilda kommuner och på länsnivå.

18.3 Konsekvenser för enskilda

Strävan efter jämlikhet är en viktig aspekt, men det finns särskilda punkter som bör uppmärksammas:

- För att nyanlända i möjligaste mån ska kunna etablera sig på bostadsmarknaden bör ett boende erbjudas under minst tre år. Utredningen konstaterar själv att tidsbegränsade etableringsboenden inte ger några större effekter, samtidigt som variationer kommer att finnas. Ur såväl ett rättighets- som barnrättsperspektiv är det därför viktigt att möjliggöra jämlikhet i så stor utsträckning som möjligt.
- Det är positivt att införandet av önskemål om mottagande lyfts fram, eftersom dessa kommuner sannolikt har en vilja och rätt ambitioner för mottagandet, vilket kan bidra till en god integration för individerna.
- En av de största riskerna för enskilda individer är att det inte finns krav på hur boendelösningarna ska utformas. Detta kan leda till stora ojämlikheter i landet och att vissa personer får sämre boendekvalitet än andra.

18.4 Konsekvenser för jämställdhet

Länsstyrelsen tillstyrker och delar utredningens konstaterande att en individuell rätt till etableringsboende ger kvinnor och män större egenmakt. Det är ett viktigt budskap att signalera att rätten till boendet inte är beroende av en särskild familjekonstellation, utan att rätten är individuell. Utredningen lyfter att detta möjliggör för nyanlända kvinnor och män att separera utan att det påverkar rätten till etableringsboende – vilket bidrar till egenmakt och frihet att själva bestämma över sina liv. Länsstyrelsen vill understryka vikten av att denna rättighet blir känd för målgruppen, i kombination med information om mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, samt vilket stöd som finns för våldsutsatta och våldsutövare i Sverige.

18.5 Konsekvenser för barn och unga

Länsstyrelsen välkomnar att barn ska ha förtur vid anvisningar och en individuell, ovillkorlig rätt till etableringsboende. Vi vill särskilt understryka att detta även måste inkludera ensamkommande barn och unga, vilket inte tydligt framgår i utredningen. Även om utredningen anger att endast få individer har nekats anvisning i

anknytningskommunen, finns sannolikt fler oidentifierade fall. Därför är det avgörande att tydliga rutiner och handlingsplaner finns för att säkerställa varje barns bästa.

Utredningen konstaterar att det fortsatt är svårt för barnfamiljer att hitta långsiktigt boende, och att kommunerna själva kan erbjuda bostad efter etableringsboendets slut. Det bör dock tydligt framhållas att detta är en möjlighet som ska användas och att barns bästa alltid ska beaktas. I praktiken innebär detta att boende för barnfamiljer bör erbjudas, eftersom inget barns bästa är att riskera hemlöshet och otrygghet.

18.7 Konsekvenser för statens finanser

18.7.3 Länsstyrelserna

Länsstyrelsen anser att det saknas tillräckligt stöd för att motivera minskad finansiering. Vi bedömer istället att vår roll gällande integration bör förstärkas, med en tydligare uppgift att följa upp regeringens beslut och insatser – vilket är särskilt viktigt med det pågående reformarbetet.

Länsstyrelserna har en central roll i mottagande och integration, och fungerar som stöd i länet för samverkan, samordning, kunskap och information samt som viktig länk mellan Migrationsverket och kommunerna. Trots att utredningen föreslår att länsstyrelsernas beslut om kommunalt tas bort, kvarstår övriga uppgifter och uppföljningen blir snarare mer omfattande. Arbetet med att fatta beslut om kommunalt är en liten del av arbetsinsatsen och det är processen innan som utgör den större delen av arbetet.

Länsstyrelserna fortsätter att informera och samarbeta med kommunerna inför deras önskemål om anvisningstal, sammanställa dessa och följa upp systemet för att skapa en helhetsbild av mottagande och etablering. Sedan kriget i Ukraina bröt ut har länsstyrelserna även varit aktiva i samråd kring fördelningsmodellen för denna målgrupp, utan extra resurser.

Övrigt

Länsstyrelsen bedömer att parallella, kommande och presumtiva utredningar och reformer inom migrations- och integrationsområdet försvårar översikten, helhetssynen och bedömningen av mottagandets konsekvenser, särskilt för den enskilda individen. Vi vill särskilt lyfta fram EU:s mottagandedirektiv 2024/1346, artikel 22, som betonar vikten av att beakta kumulativa effekter för att säkerställa faktisk rättighetstillgång, samt SOU 2025:53, där föreslagna ändringar riskerar att försvåra vissa nyanländas möjligheter att finansiera boende. Vi understryker därför behovet av att noggrant analysera hur förslag samverkar med andra pågående processer.

De som medverkat i yttrandet

Yttrandet har beslutats av länsråd Lars Lustig med integrationsstrateg Lilian Sahlin som föredragande. I handläggningen har även Amanda Valstedt (handläggare mäns våld mot kvinnor), Rebecka Örnbjär (strateg mänskliga rättigheter och barnrätt) samt Anton Brännvall (samhällsplanerare) medverkat.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen

Kontakta oss via e-post vasterbotten@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen Västerbotten, 901 86 Umeå, eller ring vår växel 010-225 40 00. Ange ärendets diarienummer 3895-2025 i ämnesraden för e-post.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/vasterbotten

Du kan läsa om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter på Länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/personuppgifter